

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕФЕКТИВНОСТІ В УМОВАХ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Зроблена спроба визначення сутності ефективності суспільно-економічної системи в умовах сталого розвитку. Застосований підхід забезпечення балансу інтересів основних груп учасників бізнесу. Виділені часові критерії ефективності підприємства

Ключові слова: ефективність, сталий розвиток, критерії, підхід, показники, баланс інтересів, часова перспектива

Постановка проблеми. Напрями економічних досліджень залежать від обраних владними структурами держав світу моделей функціонування їхніх економік, стратегій розвитку їхніх суспільно-економічних систем. Прогресивна міжнародна громадськість започаткувала концепцію сталого розвитку, що була схвалена і розвинута ООН, багатьма міжнародними організаціями та провідними ученими. Відтоді для вимірювання напряму розвитку суспільства почали розробляти і застосовувати економічні показники у сукупності із соціальними та екологічними. У 2003 році Верховна Рада України схвалила концепцію переходу України до сталого розвитку, яка відтоді стала основою для розробки стратегії розвитку України. Відповідно до зміни системи вимірів розвитку суспільства потребує також трансформації і система визначення ефективності у сфері суспільно-економічного буття.

Аналіз останніх досліджень. Останнім часом до проблем визначення ефективності у суспільно-економічних системах спостерігається підвищена увага в економічній теорії, менеджменті, стратегічному управлінні. У сучасних умовах економічна сфера буття все частіше досліджується у взаємозв'язку з соціальною, екологічною та іншими [1,2,3,4,5], а також з розвитком досліджень у економічній науці термін "ефективність" набуває все більш соціального відтінку [4,5]. Проте бухгалтерська наука обходить стороною проблеми трансформації сутності цього поняття відповідно до нових стратегій розвитку суспільства, що відображається на якості вимірювання ефективності розвитку підприємств.

Метою дослідження є перегляд сутності ефективності соціально-економічних систем з метою коригування системи показників для визначення їх ефективності в умовах сталого розвитку.

Основний матеріал дослідження. Сучасний суспільно-економічний розвиток наклав на категорію ефективності соціально-економічних систем певні трансформації, основні з яких можна виявити, розпочавши дослідження з еволюції терміна "ефективність".

Досліджуючи еволюцію розвитку терміна "ефективність", можна констатувати, що його виникненню передувало виникнення терміна "ефект", який спершу вживався тільки відносно до господарської сфери буття. Первинним ще до існування підприємств як одиниць бізнесу можна вважати споживчий ефект як приріст матеріальних благ окремого індивіда в результаті праці чи обміну. З виникненням комерційних утворень відносно до діяльності мікроекономічної одиниці з'явилося поняття "економічний ефект", під яким слід розуміти приріст матеріальних активів

підприємства в результаті господарської діяльності. З появою грошей виникло поняття фінансового ефекту як приросту грошових коштів в результаті фінансових операцій, а з появою обліку в грошовому вимірнику та подвійного запису і рахунків фінансових результатів можна говорити про можливість визначення фінансово-економічного ефекту як економічного, вираженого з допомогою грошового вимірника, або перевищення доходів над витратами, фінансового результату. Пізніше, крім абсолютних показників, з'явилися відносні, зокрема, такі, як прибутковість, рентабельність фінансово-господарської діяльності.

З виникненням і розвитком інвестиційної діяльності почали визначати фінансово-економічний ефект та фінансово-економічну ефективність інвестиційних проектів. Фінансово-економічний ефект інвестиційних проектів однозначно визначається в літературі величиною чистих грошових потоків у часі, одержаних від розміщення інвестиційних ресурсів. Ефективними інвестиційними проектами вважаються варіанти розміщення інвестиційних ресурсів у часі і за напрямками, які дозволяють отримати найкращі із можливих результати (зокрема, майбутні дисконтовані чисті грошові потоки). Критерієм вибору ефективного інвестиційного проекту вважається досягнення рівності між граничною нормою часового вибору інвестора, граничною нормою доходу від інвестиційного проекту і ринковою ставкою відсотків його фінансування [6, с.13-14]. Назви термінів та їх визначення наведені у табл. 1.

Таблиця 1. Терміни “ефект” та “ефективність” в економічній сфері буття

<i>Визначення терміна</i>	<i>Назва терміна</i>
Приріст матеріальних благ окремого індивіда в результаті праці чи обміну	Споживчий ефект
Приріст матеріальних активів підприємства в результаті господарської діяльності	Економічний ефект
Приріст грошових коштів в результаті фінансових операцій	Фінансовий ефект
Перевищення доходів над витратами, фінансовий результат	Фінансово-економічний ефект
Відношення прибутку до витрат або затрачених ресурсів	Фінансово-економічна ефективність підприємства
Величина майбутніх дисконтованих чистих грошових потоків	Фінансово-економічний ефект інвестиційних проектів
Відношення величини майбутніх дисконтованих чистих грошових потоків до вкладеного капіталу	Фінансово-економічна ефективність інвестиційних проектів

У зв'язку з розробкою та розвитком стратегічної концепції менеджменту – системи збалансованих показників у кінці ХХ століття Д. Нортон та Р. Капланом було введено в економічну науку нетрадиційне розуміння ефективності підприємства як ступеню досягнення його цілей [4]. Автори застосували до мікроекономічних систем визначення соціальної ефективності.

Їх послідовники [5] визначають ефективність системи як комплексну операційну властивість процесу її функціонування, яка характеризує її пристосованість до досягнення цілей системи. Це поняття доцільно застосовувати тільки по відношенню до цілеспрямованих функцій системи. За такого підходу ефективність вимірюється ступенем відповідності результатів функціонування системи та її елементів встановленим цілям (рис. 1).

Проте, в даному випадку складність полягає у визначенні цілей підприємств, основні проблеми їх визначення досліджуються далі.

У економічній теорії довго домінувала думка про те, що підприємства прагнуть максимізувати прибутки. Основною метою для акціонерів чи інвесторів

підприємства може стати максимізація власного добробуту у короткотерміновій перспективі (максимізація дивідендів чи відсотків) та у довготерміновій перспективі (максимізація вартості підприємства, ринкових цін на акції чи облигації). У сучасних умовах у випадку широкого розпилення акцій і домінування на підприємстві топ-менеджерів максимізацію прибутків витісняють цілі максимізації виручки від продажу, лідерства на ринку та інші, за якими оцінюється ефективність системи менеджменту. Таким чином, у процесі діяльності підприємств, в основному, домінуючими є цілі двох основних зацікавлених у бізнесі груп – інвесторів і топ-менеджерів. Якщо цілі інших учасників бізнесу вступають у конфлікт з цілями основних зацікавлених сторін, то першочергові цілі клієнтів чи персоналу стають обмеженнями мети інвесторів або топ-менеджерів.

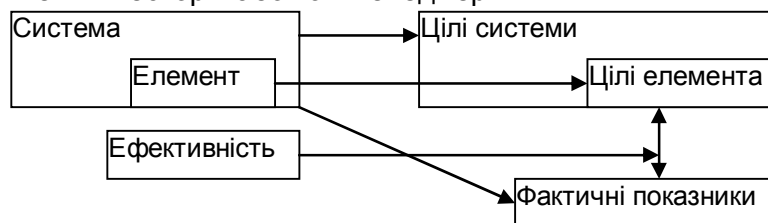

Рис. 1. Сутність ефективності системи (соціальний підхід)

Проте, соціальний підхід до трактування ефективності соціально-економічних систем може бути застосований у тому випадку, якщо їхні елементи не мають різноспрямованих цілей. Але в діяльності сучасних підприємств задіяні інтереси декількох груп зацікавлених осіб, зокрема, внутрішніх (власників, менеджерів, персоналу) та зовнішніх (клієнтів, акціонерів, постачальників, конкурентів, суспільних організацій, держави та інших), кожна з яких має власні цілі і очікування від організації, їх цілі можуть виявитися протилежними або оцінка зиску неадекватною очікуванням.

Задля ефективної взаємодії підприємства із зовнішнім оточенням та ефективною внутрішньою діяльністю автори та послідовники соціального підходу до визначення ефективності системи рекомендують враховувати максимум інтересів зацікавлених груп. Вони вважають, що, якщо організація не може відповідати очікуванням цільової групи, її можуть чекати конфлікти й певні загрози з цього боку.

Враховуючи вище викладене, ефективність соціально-економічної системи більш доцільно визначати як ступінь досягнення балансу задоволення інтересів усіх учасників господарського процесу. Ця позиція справедлива з огляду на розвиток і застосування сучасних теорій управління взаємовідносинами з клієнтами та теорій управління персоналом, так як клієнти забезпечують для підприємства доходи, а людський капітал є найціннішим ресурсом підприємства.

Схожий підхід до визначення ефективності корпоративного управління був застосований Булатовим А.Н. [7], але він обмежений врахуванням лише інтересів власників в отриманні доходів (на коротко- та довготермінову перспективу) і в економічному контролі активів, фінансових потоків та системи менеджменту. З огляду на прояви сильних тенденцій в соціальній орієнтації сучасної економіки доцільно враховувати в понятті ефективності управління підприємством інтереси інших учасників бізнесу і дослідити шляхи досягнення їхнього балансу.

У сучасному менеджменті відбулось розмежування понять організаційної ефективності та ефективності управління підприємством [8]. Щодо співвідношення цих понять думки науковців розділилися, так як одні вчені вважають організаційну ефективність елементом ефективності управління, а інші – ефективність

управління елементом організаційної ефективності. Відмінності у визначенні ефективності управління підприємством у різних авторів зводяться до однієї з концепцій (цільової, системної, балансу інтересів, функціональної та композиційної), а до визначення організаційної ефективності у менеджменті застосовують декілька підходів (інтегральний, рівневий та часовий). Досить спірним є застосування цільової, системної та концепції балансу інтересів до дослідження ефективності управління, так як за даних підходів неможливо визначити роль системи управління підприємством у досягненні показників ефективності. Названі концепції більш доцільно застосовувати у визначенні організаційної ефективності.

Систематизація наукових концепцій фахівців з управління щодо сутності ефективності дозволяє виявити наступні досліджені аспекти цієї категорії: 1) ефективність – це ступінь досягнення поставлених цілей; 2) вона характеризує ступінь адаптації організації до зовнішнього середовища; 3) ефективність можна визначити як ступінь досягнення балансу інтересів усіх зацікавлених у діяльності організації індивідуумів і груп; 4) ефективність управління характеризується співставленням результатів та витрат системи управління; 5) ефективність управління визначається ступенем впливу управлінської праці на результати діяльності організації в цілому.

Узагальнення підходів до оцінки організаційної ефективності в теорії і практиці менеджменту [8] дозволяє визначати організаційну ефективність з таких підходів: 1) шляхом побудови синтетичного (інтегрального) показника, який охоплює декілька часткових показників ефективності; 2) шляхом формування інтегрованого результату індивідуальної, групової та організаційної ефективності з урахуванням синергетичного ефекту; 3) групуванням показників ефективності за часовими перспективами (коротко-, середньо- та довготерміновою).

Окрім підходів менеджерів, до визначення ефективності корпоративного управління застосовують декілька фінансових підходів. Зокрема, Булатов А.Н. виділив [7]: 1) порівняльний підхід, 2) оцінку ризику корпоративного управління; 3) оцінку фінансового стану підприємства (зокрема, ймовірності його банкрутства); 4) оцінку ринкової вартості підприємства (методами капіталізації прибутку та визначення ринкової вартості акцій). Проте, такі підходи доцільно застосовувати до визначення організаційної ефективності, а не ефективності управління з тієї ж причини, що роль системи управління підприємством у досягненні організаційної ефективності явно перебільшена.

Враховуючи досліджені аспекти цієї категорії, виявлені проблеми та застосовуючи класифікацію, можна створити наступну ієрархічну схему, яка буде покладена в основу побудови цілісної концепції ефективності соціально-економічної системи (рис. 2).

Рис. 2. Ієрархічна схема визначення ефективності підприємства

Таким чином, в основу цілісної концепції визначення ефективності підприємства з огляду на посилення соціалізації економіки доцільно покласти забезпечення балансу інтересів основних зацікавлених у бізнесі груп, що повинно бути виражено системою показників ефективності з можливістю розрахунку синтетичного показника. Баланс інтересів основних зацікавлених у бізнесі груп повинен бути забезпечений у часових перспективах. Також доцільно визначати внески кожної функції та підрозділу підприємства і кожного працівника у забезпечення організаційної ефективності.

Визначена схема показників ефективності поєднує інтегральний, рівневий та часовий підходи до визначення ефективності та заснована на концепції забезпечення балансу інтересів. Цільова концепція визнається практично непридатною через складність визначення спільних цілей підприємства. Окрім того, вона врахована у концепції задоволення балансу інтересів, так як цілі зацікавлених груп осіб відповідають їх інтересам. Вплив управлінської та продуктивної праці на показники ефективності враховується за рівневого підходу. Системна концепція ефективності забезпечується досягненням балансу інтересів, так як обмін підприємства із зовнішнім оточенням відбувається через задоволення інтересів.

У ринкових умовах успіх комерційного підприємства і можливість досягнення ним більшості його цілей повністю залежить від задоволення потреб клієнтів. Фахівці із компанії "Інталев" вважають, що дохід (виручка від продажу) – це ефект взаємодії підприємства із зовнішнім середовищем, тому за ступенем досягнення цього показника можна вимірювати ефективність діяльності підприємства по задоволенню потреб клієнтів [5]. Задоволення потреб клієнтів у суспільстві є тісно пов'язаним з якістю їх обслуговування та якістю продукції. Разом з тим поняття "продукція" і "клієнт" набуло розширеного значення.

Забезпечення якості продукції (робіт, послуг) та задоволення покупців регламентується стандартом ISO 9001:2000. В п. 5.2 цього стандарту наведений список зацікавлених сторін, які прагнуть отримати від підприємства різні продукти: власник – дивіденди максимальних розмірів і регулярно; держава – податки в максимальних розмірах і регулярно; населення – робочі місця з високою оплатою праці і безпечні; політики – хабарі за лобіювання інтересів і т.д. Тому основною метою підприємства у зовнішньому середовищі Корольов В. [9] вважає виживання, пов'язане із задоволенням потреб зацікавлених сторін в якості засобу цього виживання. Таким чином, прибуток – тільки один із результатів, який створюється підприємством. Окрім нього, підприємство створює робочі місця, податки, відходи тощо. Задля реалізації системної концепції ефективності система її показників повинна враховувати усі суттєві ефекти, що створюються підприємством в процесі його діяльності.

Часовий підхід до оцінювання ефективності виокремлює специфічні критерії ефективності підприємства в коротко-, середньо- та довготерміновому періодах. Так, у відповідності з прийнятими у світі підходами до визначення якості виділяють щонайменше сім критеріїв оцінки: дієвість, економічність, якість продукту, прибутковість (доходи/витрати), продуктивність, якість умов трудової діяльності, впровадження нововведень.

У менеджменті [8] виділяють п'ять критеріїв короткотермінової ефективності: продуктивність, якість, ефективність, гнучкість, задоволеність персоналу; два критерії середньотермінової – конкурентоспроможність і розвиток і один довготермінової – виживання.

На різних етапах життєвого циклу підприємства виділяють основні фінансові показники, які забезпечують його безкризовий розвиток [10, с.103, 113, 138]. Доцільно згрупувати фінансові показники за часовими перспективами підприємства, зокрема, у короткотерміновій перспективі необхідно контролювати термінову ліквідність і платоспроможність та рентабельність продажу, у середньотерміновій – ділову активність (оборотність активів), загальну ліквідність, кредитоспроможність, оптимальну структуру і ціну капіталу, наявність потенціалу розвитку, а у довготерміновій – стійкість, рентабельність капіталу, інвестиційну привабливість, імовірність банкрутства, ефективність вкладення капіталу.

Таким чином, систематизувавши різні підходи до визначення критеріїв ефективності, можна визначити часові критерії для формування системи показників на основі цілісної концепції ефективності підприємства. Виокремлені критерії ефективності у часовому аспекті наведено в таблиці 2.

Таблиця 2. Критерії ефективності підприємства у часовому аспекті

<i>У короткотерміновій перспективі</i>	<i>У середньотерміновій перспективі</i>	<i>У довготерміновій перспективі</i>
Якість товарів, конкурентоспроможність товарів, гнучкість, рентабельність продажу, продуктивність, термінова ліквідність та платоспроможність, економічність, якість умов трудової діяльності	Конкурентоспроможність підприємства, інноваційність, дієвість, ділова активність, загальна ліквідність, кредитоспроможність, оптимальна структура і ціна капіталу, наявність потенціалу розвитку, спроможність забезпечити кар'єрне зростання персоналу	Стійкість, рентабельність капіталу, інвестиційна привабливість, імовірність банкрутства, вартість підприємства, ефективність вкладення капіталу

Виходячи з вищевикладеного, при визначенні ефективності підприємства необхідно визначати систему показників, які характеризують ступінь досягнення балансу інтересів основних учасників бізнесу у часовому аспекті. Проте, інтереси основних груп учасників бізнесу лежать, в основному, у площині власного матеріального благополуччя, самореалізації та соціально-духовного зростання. Через ігнорування проблем розподілу доходів у суспільстві та екологічних проблем такий підхід до визначення ефективності провокує соціальні конфлікти, тому не може бути визнаний доцільним без внесення в нього необхідних коректив. Так як вкладення і функціонування капіталів відбуваються у певному суспільно-економічному середовищі, то задля ефективного довготермінового виживання підприємства зобов'язані задовольняти інтереси відповідної суспільно-економічної системи.

Суспільно-економічне буття має властивість змінюватися з плином часу, тому суспільно-економічні системи є динамічними і для їх характеристики прийнято застосовувати поняття розвитку. У філософії під розвитком розуміють необоротно спрямовану закономірну зміну об'єктів, в результаті якої виникає їх новий якісний стан. Розвиток може відбуватися у двох напрямках: прогрес і регрес [11, с. 178]. Для вимірювання напрямку розвитку застосовується, зокрема, поняття ефективності системи, що розвивається, та її елементів. Для визначення ефективності підприємства також необхідно встановити, який напрям розвитку ним був обраний.

Підприємства функціонують у певних суспільствах, тому напрями їх розвитку узгоджуються з напрямками розвитку відповідних суспільств. Моделі суспільств в історичному процесі розглядалися раніше [12, с. 44-53]. Задля вирішення глобальних проблем, які виникли у кінці ХХ століття, за ініціативи ООН було започатковано перехід прогресивних держав світу до поступального розвитку на

принципах сталості. У даний час українське суспільство вважається трансформаційним, яке зруйнувало адміністративно-командну економічну систему, запустило механізми ринкових економічних перетворень, а економічні вектори його перетворень визначені Національною стратегією сталого розвитку.

Таким чином, вважається, що прогрес економічних систем у сучасних умовах повинен характеризуватися системою показників, які вимірюють спільний розвиток таких нероздільних сфер буття, як економіка, довкілля та суспільні інститути. У напрямку формування системи вимірів (індексів та індикаторів) для кількісного та якісного оцінювання сталого розвитку працюють відомі міжнародні організації та численні наукові колективи, але однозначного узгодження цієї системи вимірів поки що не досягнуто.

Прогресом національних суспільно-економічних систем і досі вважається економічне зростання, яке вимірюється, в основному, зростанням індексів валового внутрішнього продукту. Економічний розвиток національно-господарських систем оцінюється також за допомогою понять: обсяг виробництва, зайнятість, стабільність цін, міжнародна торгівля та макроекономічних показників: норма безробіття, інфляція та чистий експорт.

Для вимірювання економічного прогресу суспільств запропоновано також застосовувати показники національного доходу, чистого економічного добробуту, стійкого економічного добробуту (ISEW), японський показник добробуту, показники екологічного національного продукту, екологічного внутрішнього продукту, показники рівня дотримання основного принципу економії суспільством, реальних збережень, "зелені" ВВП (з урахуванням екологічної складової) та інші.

Так як економічний розвиток повинен сприяти соціальному розвитку, то прогрес суспільства пропонується вимірювати за допомогою показників добробуту людей: індексів людського розвитку, сталого економічного добробуту, інтегрованих показників сталого розвитку тощо.

У світі зроблені певні спроби поєднати критерії розвитку суспільств з критеріями розвитку підприємств та змішати у показниках, що відображають розвиток країн, декілька підходів до визначення ефективності. Зокрема, міжнародними організаціями та інститутами розвитку розробляються інтегральні показники для вимірювання розвитку країн у світі в декількох напрямках – конкурентоспроможність, стабільність, економічна свобода, сприйняття корупції, якість і безпека життя, людський розвиток, екологічний вимір, інформатизація суспільства, глобалізація, оцінка законодавства і державного управління, інвестиційне середовище тощо [10].

Окрім того, зроблені певні спроби поєднати у систему декілька індексів розвитку і оцінювати розвиток країн на основі системи критеріїв. Зокрема, Інститутом прикладного системного аналізу НАН України та МОН України [3] розроблено систему вимірів сталого розвитку та вираховано з її допомогою рейтинги держав світу за рівнем їх сталого розвитку. Рівень сталого розвитку запропоновано оцінювати за допомогою відповідного індексу $I_{сп}$, що вираховується, як сума індексів для трьох вимірів: економічного ($I_{екв}$), екологічного ($I_{ев}$) та соціального ($I_{св}$) з відповідними ваговими коефіцієнтами (1):

$$I_{сп} = 0.43 \times I_{екв} + 0.37 \times I_{ев} + 0.33 \times I_{св} \quad (1)$$

У свою чергу кожен з індексів запропоновано обчислювати з використанням шести поширених у міжнародній практиці глобальних індексів. Зокрема, індекс

економічного виміру сформований із двох глобальних індексів: індексу конкурентоспроможного розвитку та індексу економічної свободи. Індекс екологічного виміру прийнято оцінювати за допомогою індексу сталості природного середовища, а індекс соціального виміру – шляхом усереднення трьох глобальних індексів: індексу якості і безпеки життя, індексу людського розвитку та індексу суспільства, заснованого на знаннях.

Так як на глобальному рівні економічну сферу буття прийнято досліджувати у взаємозв'язку із соціальною та екологічною, то є потреба у визначенні прогресивних векторів розвитку мікроекономічних систем та показників для їх вимірювання. Таким чином, цілісна концепція ефективності підприємства підлягає коригуванню шляхом введення в неї інтересів держави і суспільства як зацікавлених у бізнесі груп. Інтереси держави та суспільства доцільно представити показниками, які характеризують динаміку податкових платежів, заробітної плати, робочих місць, введення інновацій, навчання та підвищення кваліфікації кадрів, екологічних витрат.

Висновки і перспективи подальших досліджень. В основу цілісної концепції визначення ефективності підприємства з огляду на посилення соціалізації економіки доцільно покласти забезпечення балансу інтересів основних зацікавлених у бізнесі груп, що повинно бути виражено системою показників ефективності з можливістю розрахунку синтетичного показника. Баланс інтересів основних зацікавлених у бізнесі груп повинен бути забезпечений у часових перспективах. Також доцільно визначити внески кожної функції та підрозділу підприємства і кожного працівника у забезпечення організаційної ефективності. Визначена схема показників ефективності поєднує інтегральний, рівневий та часовий підходи до визначення ефективності та заснована на концепції забезпечення балансу інтересів. Цільова концепція визнається практично непридатною через складність визначення спільних цілей підприємства. Окрім того, вона врахована у концепції задоволення балансу інтересів, так як цілі зацікавлених груп осіб відповідають їх інтересам. Вплив управлінської та продуктивної праці на показники ефективності враховується за рівневого підходу. Системна концепція ефективності забезпечується досягненням балансу інтересів, так як обмін підприємства із зовнішнім оточенням відбувається через задоволення інтересів.

Систематизувавши різні підходи до визначення критеріїв ефективності, можна визначити часові критерії для формування системи показників на основі цілісної концепції ефективності підприємства. У короткотерміновій перспективі при визначенні ефективності підприємства доцільно враховувати наступні критерії: якість товарів та їх конкурентоздатність, рентабельність продажу, продуктивність, гнучкість, термінову ліквідність та платоспроможність, економічність і якість умов трудової діяльності. У середньотерміновій перспективі доцільно контролювати наступні критерії ефективності: конкурентоздатність підприємства, інноваційність (здатність до впровадження нововведень), дієвість (здатність досягати цілей), ділову активність (оборотність активів), загальну ліквідність, кредитоспроможність, оптимальну структуру і ціну капіталу, наявність потенціалу розвитку і спроможність до забезпечення кар'єрного зростання персоналу. При визначенні ефективності підприємства у довготерміновій перспективі доцільно враховувати наступні критерії: стійкість, рентабельність капіталу, інвестиційну привабливість, імовірність банкрутства, вартість підприємства, ефективність вкладення капіталу.

У світі зроблені певні спроби поєднати критерії розвитку суспільств з критеріями розвитку підприємств та змішати у показниках, що відображають

розвиток країн, декілька підходів до визначення ефективності. Зокрема, міжнародними організаціями та інститутами розвитку розробляються інтегральні показники для вимірювання розвитку країн у світі в декількох напрямках – конкурентоспроможність, стабільність, економічна свобода, сприйняття корупції, якість і безпека життя, людський розвиток, екологічний вимір, інформатизація суспільства, глобалізація, оцінка законодавства і державного управління, інвестиційне середовище тощо. Окрім того, зроблені певні спроби поєднати у систему декілька індексів розвитку і оцінювати сталий розвиток країн на основі системи критеріїв. Цілісна концепція ефективності підприємства підлягає коригуванню шляхом введення в неї інтересів держави і суспільства як зацікавлених у бізнесі груп. Інтереси держави та суспільства доцільно представити показниками, які характеризують динаміку податкових платежів, заробітної плати, робочих місць, введення інновацій, навчання та підвищення кваліфікації кадрів, екологічних витрат.

Визначення актуального змісту терміна “ефективність” потребує застосування його оновленої сутності у прикладних дослідженнях з визначення системи показників ефективності підприємства та його окремих підсистем.

Список використаних літературних джерел:

1. Башнянин Г.І., Копич І.М., Чупик І.О. Мікроекономічні ринкові системи: методологічні проблеми аналізу ефективності функціонування. – Львів: ЛКА, 2001. – 182 с.
2. Веклич О. Формування економічного механізму сталого розвитку України // Вісник НАН України – 2000. – № 2. – С. 3-16.
3. Зауровський М.З. Україна у глобальних вимірах сталого розвитку // <http://www.dt.ua/3000/3100/3397>
4. Kaplan R.S., Norton D.P. The Balanced Scorecard – Measures then drive Performance // Harvard Business Review. – 1992. – Vol.70. – № 1. – P. 71-79.
5. Система сбалансированных показателей: постановка и автоматизация – Киев: НОУ ДО “Академия менеджмента Инталев”, 2006. – 103 с.
6. Бромвич М. Анализ экономической эффективности капиталовложений. / Пер. с англ. – М.: ИНФРА-М, 1996. – 432 с.
7. Булатов А.Н. Методические инструменты комплексной оценки экономической эффективности корпоративного управления на промышленных предприятиях Российской Федерации... Дисс.канд.экон.наук...08.06.01. – М.: МГУ, 2002. – 180 с.
8. Виханский О.С., Наумов А.И. Менеджмент: Учебник. – М.: Гардарики, 1988. – 528 с.
9. Корольов В. Экономическая эффективность и стандарт ISO 9001:2000 // www.spiderproject.ru
10. Деньга С.М. Екаунтинг ефективності вкладення капіталу в торговельну сферу. Частина 3. Організація екаунтингу в умовах мережевих комп'ютерних технологій обробки інформації: Монографія. – Полтава: РВВ ПУСКУ. – 2008. – 455 с.
11. Введение в философию: Учебник для вузов. В 2ч. Ч.2/ Фролов И.Т., Араб-оглы Э.А., Арефьева Г.С. и др. – М.: Политиздат, 1990. – 639 с.
12. Верига Ю.А., Деньга С.М. Екаунтинг ефективності вкладення капіталу в торговельну сферу. Частина 1. Теоретичні аспекти системи екаунтингу: Монографія. – Полтава: ПУСКУ. – 2002. – 355 с.

ДЕНЬГА Світлана Миколаївна – кандидат економічних наук, доцент ВНЗ Укоопспілки “Полтавський університет економіки і торгівлі”.

Стаття надійшла до редакції 10.06.2012 р.